

22. Žena

žena jako autorka a hrdinka lit. děl

- postavení ženy ve společnosti dříve a dnes
- vstup ženy-spisovatelky do lit. (Němcová)
- zájem autorek o problematiku žen
- nejznámější ženy spisovatelky
- filmové režisérky
- slavné ženy světa (věda, lit., hudba, tanec, herectví, politika...)

Magdaléna Dobromila Rettigová /1785–1845/ ^{Česko}

- proslavila se svojí „*Kuchařkou*“
- do této doby se žádná žena nepokusila napsat literární dílo

Božena Němcová (rozená Barbora Panklová) /1820–1862/ ^{Česko}

- *1820 Vídeň (původ není zcela jasný, dcera služky Terezie Novotné a panského kočí Jana Pankla)
- autorka venkovských povídek, pohádkových sbírek, cestopisných a folklórních črt a obrázků z lidového života
- dětství v Ratibořicích (rodiče pracují u hraběnky Kateřiny Zahaňské), bydlí na starém bělidle, babička Magdalena Novotná (má ráda děti)

Babička

- próza; vzpomínky na své dětství v Ratibořicích prožité se svou babičkou
- babička přijíždí za svou dcerou Terezkou na Staré bělidlo a ve svém stáří zde zůstává, oblíbí si svá vnoučata Barunku, Adelku, Vilímka a Jana a věnuje jim veškerý svůj čas; snaží se všem kolem sebe pomáhat, i babičku si všichni oblíbí (též kněžna Zaháňská a její schovanka) a rádi poslouchají její vyprávění; babička pak umírá šťastná a spokojená, mezi svými
- kniha nám přibližuje jednotlivé svátky a zvyky během roku (dračky, přástky, Mikuláš, vánoce, vynášení smrti, zvyky jara i léta, dožínky a Kristlina svatba)
- v Ratibořicích se při svých obchůzkách zastavuje pan Beyer – od něj slyšíme příběh zblázněné Viktorky: Viktorka byla krásná a milé děvče, „uhranul“ ji ale svými očima jeden voják, který pak odešel a Viktorka se zbláznila; po večerech teď zpívá u splavu, kde utopila jejich dítě; vyhýbá se lidem a pouze jde navštívit svého otce na smrtelném loži (jinak by prý neskonal); má ráda bouřku a to se jí stává osudným – zabije ji blesk (věk asi 40 let)

V zámku a v podzámčí – povídka; prvky z Babičky a Podhorské vesnice; příběh bohaté paní Skočdopolové, vdovy Karáskové a jejího syna v době cholery; panstvo pozná faleš služebníků a dobrotu prostého lidu

Pan učitel – vzpomínky na jednoho velice hodného starého učitele z dětství, který je díky své výborné metodě naučí mnoho a děti ho mají moc rády a při jeho pohřbu pláčou

Chyže pod horami – zidealizovaný příběh chudého mladíka, který se šťastně zamiluje do dcery statkáře na Slovensku, musí odjet do Čech, stane se váženým a učeným pánem, vrátí se ale zpátky za svou láskou a ožení se s ní

Dobry člověk – forman Hájek převáží zboží do Vídně a pomáhá také s převozem služkám, jednou převáží mladou dívku do Vídně za prací, oba se do sebe zamilují, po čase si vyznají lásku a vezmou se

Baruška – otec pošle Barušku do města jako služku na zkušenou, je zde však ponižována a utlačována, zamiluje se do malíře Lesenského – ten ji zavede do bordelu, kde se s ní chce vyspat → přijde policie a oba zatknou, malíř se stydí, chce ji zachránit, miluje ji → Baruška je nakonec zproštěna viny, ale nemá kam jít → skočí z mostu → je však zachráněna a ujme se jí paní Milinská → po návratu Lesenského z vězení se vezmou a jsou vynikajícími hospodáři, mají výbornou čeládku, protože ji nepovažují za nižší sebe

Rozárka – Rozárka pochází z velmi chudé rodiny, kterou musí živit sama, ač je nemocná (otec mrtvý, matka chromá, bratr slepý, sestra nešikovná) → přepracováním umírá, před smrtí si ještě nechá ustrihnout své dlouhé vlasy, které prodá

Karla – o matce, která vychovává syna jako dívku – chce ho uchránit před 14ti letou vojenskou službou

Divá Bára – Bára, nebojácná a silná dívka, se zamiluje do myslivce; Elšce se zalíbí doktor z Prahy, kde zůstala na rok u své tety. Báře se několikrát podaří lidi postrašit jako „strašidlo“ v prostěradle; ale za to dostane trest – musí přespat v kostnici → tam za ní přijde myslivec a vyzná jí svou lásku → vezmou se; nakonec i Elška se vdá za pražského doktora

Karolina Světlá /1830–1899/ ^{Česko}

- *Praha, Staré Město
- manžel narozen ve vesnici Světlá
- manželství ne příliš šťastné, silný citový vztah k Nerudovi
- její román řeší otázky národní, náboženské, filozofické, problémy manželství, svobody, společenské rovnosti a postavení žen

► podještědské romány“:

Vesnický román – Antoš Jirovec se ožení s ovdovělou rychtářkou, u níž byl čeledínem; mají děti, manželství se však postupně rozpadá a nakonec je rychtářka opouští; začne se o ně starat Sylva, Antoš si ji chce vzít a dát tak dětem lepší matku → vše ale končí tragicky (rychtářka, Jirovcová i Antoš umírají)

Kříž u potoka – Evička se liší od ostatních – svou lásku nalézá v knihách; nejraději chodí číst ke starému kříži u potoka, kde se před monoha lety stala bratrovražda: Potocký po návratu z vojny najde svou ženu se svým bratrem → zabije ho → událost se v rodině opakuje (opět dva synové) → tentokrát se ale u kříže zabije sama dívka a prokleje rod Potockých → bratrovraždy se stále opakují, může to změnit jen čistě smýšlející a milující dívka → Evičku žádá o sňatek muž z rodu

Potockých a ona svolí, po roce ale neshody (Evička je vzdělanější, morální převaha, Potocký žárlí na dceru), Evička se zamiluje do jeho bratra, ale nakonec se vrátí k Potockému, ten se zase napraví → prokletí je zlomeno

Frantína – Frantína je moudrá a spravedlivá → představitelkou obce; dozví se, že její milý je loupežník, musí ho zabít

Kantůrčice – hrdince říkají Kantůrčice (od slova kantor), protože nechodí k muzice a je velmi zbožná; zamiluje se do syna selky a vezmou se

Nemodlenci

► pražské romány“:

Černý Petříček – dva mladí zamilovaní, každý z jiného prostředí, utíkají spolu, mladík umírá, žena pak před smrtí něčeho nelituje – šla za láskou

Teréza Nováková /1853–1912/ ČESKO

- pražská českoněmecká zámožná rodina

- manžel : Josef Novák (národní uvědomělec)

- v 60. letech se dostala mezi vlastenec. společnost

- zájem o národnostní a ženskou problematiku

- používá východočeské nářečí

- díla z kraje kolem Litomyšle a poté Proseče u Skutče (žila zde)

- „dokumentární realismus“

Maloměstský román

- o tragickém osudu Havlíčkovy dcery Zdenky – dobrovolně obětuje svou lásku k cizinci kvůli vlastenectví

Úlomky žuly

- soubor povídek z Prosečska (drobné, sociálně vyhrocené)

- vypráví o smutných osudech zdejších chudých lidí

Drobová polévka

- o vztazích mezi matkou a dětmi a sourozenci navzájem

- podstatou jednání sociální a třídní rozdíly

- stará Chlebounka žijící v chudé domácnosti své dcery marně čeká na výslužku ze zabijačky od zámožného syna – synové o svou matku nedbají, ta je z toho smutná, musí se modlit, aby o nich nesmýšlela špatně

Halouzky

- mladá dívka se těší na posvícení, ale náhle umírá a tak na dříví, které nasbírala k pečení koláčů, se připravuje pohřební hostina

S nůši

- obětává babička se ujme osiřelé vnučky; když si ji vezme smrt, začne šetřit i na důstojný pohřeb pro sebe – zemře ale ve městě a tam ji nechají pohřbit jako žebračku ve společném hrobě

► monografické romány:

Jan Jílek

- román o českém bratru Janu Jílkovi z 18. stol.

- zprvu lehkomyšlný, pak se dozvídá, jak jeho předkové (čeští bratří) trpěli pro svou víru → dostává se k víře česko-bratrské

- opouští zemi, tajně nosí zpět knihy → je zajat, uvězněn, při velkém požáru Litomyšle se mu podaří prchnout do ciziny, kde se dostává mezi české vystěhovalce - když se vrací, je zatčen a okolí mu nepomůže

Drašar

- venkovský kritickoreal. román, rom. prvek – hrdina je výjimečný člověk

- východní Čechy – Poličsko 1. pol. 19. stol.

- kritika dravosti, pokrytectví, egoismu měšťácké společnosti

- příběh chudého chlapce Drašara, donucen rodiči stát se katolickým knězem a učitelem (nechuť) – stává se knězem buditelem, touží ale po rozpadu řádu (chce žít normální život, mít vlastní rodinu)

- rok 1848 změny v církvi nepřichází → odchází do nezapadléjší vesnice Poličska, lidé ho zde mají rádi, on se s nimi ale nesblíží

- jeho láska umírá při porodu

- umírá v chudobě, ale jeho odkaz žije v srdcích prostých vesničanů

Na Librově gruntě

- život a myšlení obyvatel malého městečka v letech 1847–8, jak tady působí revoluční myšlenky, rozvrstvení lidu, konec roboty

- osvícený a nár. uvědomělý sedlák Libra těžce bojuje s chudobou, po zrušení roboty však bohatne a může se oženit (chudší vesničané se však svobody nedočkali, jen slouží jinému pánu)

Děti čistého živého

- touha obyč. lidí po lepším uspořádání světa

Jiří Šmatlán

- tkadlec Šmatlán nenachází uspokojení ve víře, přes brněnského dělníka se dostává k myšlenkám sociálně-demokratického programu, cítí se spokojen a umírá, avšak ani sociální demokraté nenastolí království boží na zemi

Gabriela Preissová /1862–1946/ ČESKO

- dvě hry z Moravského Slovácka (jižní pomezí Moravy a Slovenska), obě zhudebněny (jako opery):

Její Pastorkyňa (opera od L. Janáčka) – Petrona, starší ze dvou dcer právě zesnulého rychtáře, převezme statek, vede ho dobře, bere si k sobě dceru své platonické lásky – Jenůfku, vychovává ji pro pracovitého mlynáře Laca, ona se ale zamiluje do jeho ml. bratra Števy a čeká s ním dítě, když jí ale Laca úmyslně ublíží na kráse, Števa ji nechce; Petrona proto dítě tajně utopí a Jenůfka si bere za muže Lacu a čeká dítě s ním; ve svatební den se zjistí Petronin hrůzný čin a jde za to do vězení

Gazdina roba – Eva je vdaná, ale zamiluje se, spolu s milencem odchází do malé vesničky, chtějí se vzít, ve vesnici ji kritizují, protože nejsou svoji, on ji nepřizná → Eva se zabije

Marie Majerová /1882–1967/ ^{ČESKO}

- levicová autorka (vychází ze život. zkušeností)
- redaktorka, prozaička (povídky a romány – hl. pro mládež)
- zajímá se trochu o osudy žen, proletářská próza

Robinsonka

- dívka se najednou musí starat sama o rodinu × neumí to, připadá si opuštěná

Siréna

- o čtyřech generacích dělnické rodiny Hudcových (Hudcovka – uvědomělá žena proletářka)

Havířská balada

- volné pokračování Sirény
- smutné, tragický konec
- mladý Rudla Hudec odchází se svou milou kvůli levicovému smýšlení pracovat do Německa, zakládá zde rodinu → syn jim umírá při neštěstí, Rudla je vyhozen z práce → návrat do Čech, ale i zde je rodina bez práce a musí žebrať

Nejkrásnější svět

- otec nechce Lence dovolit studia → Lenka se ve svých názorech dostává doleva, do protestů proti společnosti, do konfliktů → při protestu Lenka umírá (× v přepracování přežije)

Marie Pujmanová /1893–1958/ ^{ČESKO}

- psycholog, a sociální próza, povídky, básně
- z kultivovaného prostředí stř. vrstev × v dílech straní dělnictvu
- stýká se s levicovými osobnostmi → levice
- manžel hudebník Pujman

Paní Curieová

- opěvování techniky, básnická skladba

Pod křídly

- prvotina, próza
- vzpomíná na dětství (bohatá rodina) → nechodila do školy → ochuzena o dětský kolektiv
- rakce na 1. sv. válku

Povídky z městského sadu

- odezva války (jen naznačeno) → dopad války na lidi
- sjednocující prvek: městský sad (dnes zbytek před hl. nádražím)

Co se přihodilo v městském sadu na bílou sobotu

- doba těsně po válce, dvě ženy čekají na návrat muže z války (matka a žena), muž je nezvěstný, manželka se smířuje s jeho smrtí, matka se smířit nechce; muž se vrací živý

Lidé na křižovatce

- konec 1. sv. v. – konec 2. sv. v.

Lidé na křižovatce

- období hosp. krize
- znalosti z textilek (Doudleby, Kostelec...) → Úly
- dělnické a podnikatelské prostředí (2 společn. vrstvy)
- děj na venkově i ve městě
- postavy předobraz v žijících lidech
- názorový příklon k dělnictvu
- dělnická rodina Urbanova: otec padne v 1. sv. válce, vdova zůstává se 2 dětmi → dcera se provdá do vysoké společnosti, syn nachází práci v Úlech, kde obdivuje majitele, ale časem zjišťuje, že mu jde jen o zisk → konflikt (majitel vyhazuje starou nepotřebnou dělnici, on se jí zastane a je vyhozen také)
- právníkova rodina Gamzova: právník zastává práva dělníků u soudu, jeho rodina odchází do Sovětského svazu, řeší problém nedostatku peněz → lidmi na křižovatce jsou lidé bez peněz

Hra s ohněm

- oheň = fašismus
- 30. léta až počátek 2. sv. války
- ze zapálení Říšského sněmu obviněn komunist a Gamza jej hájí před soudem → upoutá tak na sebe pozornost nacistů → při vzniku protektorátu zatčen

Život proti smrti

- válečné období
- naplňují se osudy hl. hrdinů
- Gamzův syn se vrací s armádou Sov. svazu a osvobozuje Československo, druhý syn bojuje na barikádách
- Gamzova dcera se vrací a pomáhá partyzánům → odhalena, popravena
- Gamza umírá v koncentračním táboře
- zbytek rodiny kolaboruje

Pacientka doktora Hegela

- román o lásce a vzpouře
- studentka je zasnoubena s chlapcem z bohaté rodiny, před svatbou onemocní, mění se jí povaha, léčí ji doktor Hegel, do něj se zamiluje, chlapec žárlí a spáchá sebevraždu, Hegelova manželka to toleruje → vztah nemá dlouhého trvání, dívka otěhotní, dítě si nechá a stará se o něj sama; Hegel si nachází další mladé milenky

Jarmila Glazarová /1890–1938/ ^{ČESKO}

- v dětství osiřl, začne psát po smrti svého manžela
- národní umělkyně

Roky v kruhu

- prvotina; rozdělena do čtyř oddílů podle ročních období
- obraz rodinného života dvou inteligentních lidí ve šťastném domově (protipól k světu bolesti a bídy v pracovním životě muže-lékaře)

Vlčí jáma

- prostředí opavského Slezska krátce po 1. sv. válce
- zvěrolékař Rýdl a jeho manželka žijí v nerovném manželství; on je díky ní teď na vrcholu svých sil, ona je stárnoucí ženou a více než dřív vystupují do popředí její nedostatky (sobecká, bezohledná, necitelná, vlastnický vztah k manželovi, nemá nikoho ráda a nikdo nemá rád ji)
- mladičká schovanka rodiny Rýdlovy je doktoru vděčná, že se jí ujal → vděčnost přerůstá v lásku, on ji opětuje
- lékař umírá na nemoc, brzy umírá také jeho manželka
- schovanka nachází klid u známého lékaře, který ji již dávno miluje

Advent

- baladická próza inspirovaná pobytem na Valašsku
- svobodná matka se provdá za staršího gazdu, sobeckého autoritativního vdovce, protože chce svému synovi zajistit šťastnější dětství. Jeho láká její mládí, síla zvyku ho ale poutá k nenávidné hospodyni → spolu mladé matce s dítětem dělají ze života peklo. Chlapec se stává vzpurným a často utíká z domu. Jednou o Adventu jej matka najde schovaného v seníku. Uvidí zde i gazdu s hospodyní a ve vzteku na ně hodí lucernu. Seník se vznítí a oni zde uhoří, to ona ale neví.

Chudá přadlena

- publicistická próza o životě beskydských žen

Anna Seghersová /1900–1983/ NĚMECKO

Sedmý kříž

- o osudech uprchlíků (z německého koncentračního tábora) → strach, dramatické situace

Tranzit

- cesta přes Francii = tranzitní cesta

Valja Stýblová /*1922/ ČESKO

- původem Ruska
- spisovatelka, lékařka a politička
- dílo ovlivněno profesí lékařky – náměty z lékař. prostředí
- píše pro mládež i dospělé
- › pro mládež:

Dům u nemocnice

- dívka z vesnice přichází studovat do města zdravotní školu – neměla šťastný život (matka jí zemřela, macecha ji nemá ráda), problémy při studiích, nakonec projde

Až bude padat hvězda

- pokračování
- na konci studií se seznámí v nemocnici s těžce raněným mladíkem, který nemá chuť do života – ona ho vrátí do života, ale on umírá

Skalpel, prosím

- zfilmováno; zpověď chirurga, který bilancuje nejen svůj profesionální život, ale i soukromý život; na pozadí zdánlivě neoperovatelného případu

Jarmila Loukotková /1923/ ČESKO

- nepíše jen historickou prózu
- upoutalo ji obd. antiky (Řím) a nástup humanismu
- do antiky se podívala ve velkém množství románů a povídek

Navzdory básník zpívá

- tulák, básník Françoise Villon, Loukotková přeložila některé jeho básně jako 1.

Ludmila Vaňková /1927/ ČESKO

- úroveň jejich děl různá
- nechala se inspirovat různými výročími

Přemyslovská trilogie – 1. Král železný, král zlatý 2. Zlá léta 3. Dědici zlatého krále

Ursula K. Le Guinová /*1929/ USA

cyklus příběhů ze Zeměmoří (**Čaroděj Zeměmoří, Hrobky Atuanu, Nejvzdálenější pobřeží, Tehanu, Jiný vítr**)

J. K. Rowling /*1929/ ANGLIE

Harry Potter

Žena jako hrdinka

- objevuje se
- často v poezii:

František Halas Naše paní Božena Němcová

Vítězslav Nezval Manon Lescaut

Jaroslav Seifert Vějíř Boženy Němcové, Světlem oděná, Maminka, Píseň o Viktorce

František Hrubín Romance pro křídlovku

- v současné literatuře:

Stanislav Rudolf Metráček, Pusinky, Nebřeč Lucie, Operace mé dcery